

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΖΗΤΗΜΑ Α:

Λυρισμός :

- α) στίχος 47 : «-μιαν αμμουδιά στρωτή , νοτισμένη , σπλιβωμένη από φεγγάρι»
λυρική εικόνα που προβάλλει το φεγγάρι ως ερωτικό σύμβολο.
- β) στίχος 80 : « πολλές ανοιξιάτικες νύχτες συνομίλησα άλλοτε με το Θεό που μου εμφανίστηκε»
στίχος με λυρική διάθεση, που προσδίδει μια αίσθηση μεταφυσικής χροιάς και όπου ο Θεός χρησιμοποιείται ως σύμβολο δηλωτικό της ποιητικής της έμπνευσης.

Παρομοιώσεις :

- α) στίχος 50 : «τριγωνικό πανί σα μαντήλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δυο»
Παρομοίωση δοσμένη στα πλαίσια συνειρμού με επίκεντρο τα «μαντήλια»
- β) στίχος 78 : «κι αυτή την πάλλευκη άχνα από φεγγάρι πούναι σα μια μεγάλη συνοδεία ασημένιων κύκνων -»
το φεγγάρι παρομοιάζεται με κύκνο και προσδίδει στο στίχο μια αίσθηση αγνότητας και καθαρότητας.

Εικόνες :

- α) στίχοι 60 – 61 : «πως έτσι μετρούσα τη μουσική σαν πήγαινα στο Ωδείο / με μπλέ / ποδιά κι άσπρο γιακά, με δυο ξανθές πλεξούδες»
εικόνα του μικρού κοριτσιού, που διαπνέεται από μια αίσθηση αθωότητας και συντελεί στη λυρική ατμόσφαιρα .
- β) στίχοι 95 – 98 : « γιατί τόσα χρόνια , μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια....ένδοξους στίχους στα γόνατα του Θεού»
Εικόνα που αισθητοποιεί τη μοναξιά της Γυναίκας , μοναξιά που προσπάθησε να συγκαλύψει με την ποιητική δημιουργία.

Προβολή σημαντικών και καθημερινών πραγμάτων :

- α) στίχος 55 : «ή να το δέσω τέσσερις κόμπους σαν το σκουφί που φοράνε οι εργάτες στ' αντικρυνό γιατί»
προβάλλεται μια από τις χρήσεις του μαντηλιού όταν αυτό αποτελεί αντικείμενο καθημερινής χρησιμότητας.
- β) στίχος 66 : « ξεκοιλιασμένη – φαίνονται οι σκουριασμένες σούστες , τα άχερα-»
προβάλλεται η παρηκμασμένη καθημερινότητα με τη χρήση αντιποιητικού λεξιλογίου.

ΖΗΤΗΜΑ Β1

Οι στίχοι που επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη της Χρ. Προκοπάκη είναι οι στίχοι 99 -100 (« στίχους που σε διαβεβαιώ...Δε φτάνει.»). Στο συγκεκριμένο σημείο ο Γ. Ρίτσος μέσω της βασικής ηρωίδας του, που λειτουργεί ως προσωπείο του, κάνει λόγο για την ίδια την ποίηση και το ρόλο της, θέτοντας με έμμεσο τρόπο και απορρίπτοντας το δόγμα «Τέχνη για την Τέχνη». Το συγκεκριμένο δόγμα πρεσβεύει πως ένα καλλιτεχνικό έργο εμπεριέχει καθ' εαυτό το σκοπό του και δεν πρέπει ούτε και

μπορεί να έχει άλλες προεκτάσεις. Το έργο τέχνης πρεσβεύει πως πρέπει να στοχεύει στο να προκαλεί την αισθητική απόλαυση και μόνο σύμφωνα με το κριτήριο αυτό μπορεί να αξιολογηθεί η πληρότητα και η ανταπόκρισή του στο κοινό.

Ο Γ. Ρίτσος είναι προφανές πως απορρίπτει το συγκεκριμένο δόγμα. Ως έντονα κοινωνικός και πολιτικοποιημένος δημιουργός θεωρεί πως η καλλιτεχνική δημιουργία μπορεί και οφείλει ταυτόχρονα να έχει κι άλλες στοχεύσεις και προεκτάσεις πέρα απλά από την πρόκληση της αισθητικής απόλαυσης. Αντιλαμβάνεται την Τέχνη ως το μέσο εκείνο, με το οποίο ο δημιουργός μπορεί με τρόπο λυρικό να μιλήσει για τα μεγάλα θέματα της ζωής, όπως η μοναξιά, ο έρωτας, ο θάνατος. Το καλλιτεχνικό έργο δεν πρέπει να βρίσκεται απομακρυσμένο από την πραγματική ζωή, σαν να πρόκειται για ελιτίστικο δημιούργημα. Οφείλει να εκφράζει τις ανησυχίες του δημιουργού αλλά και του κοινού και μέσω αυτού του έργου να κινητοποιούνται οι συνειδήσεις.

Όσο για τη μοναχική ποιήτρια – πρωταγωνίστρια της Σονάτας του σεληνόφωτος, η οποία καταδίκασε τον εαυτό της στην κοινωνική απομόνωση στην προσπάθειά της να παραμείνει αγνή, η ποίηση λειτουργεί ως αξία ζωής, ως μέσο διεξόδου και άμυνας απέναντι στην τραυματική καθημερινότητα, που έχει ξεκινήσει από την παιδική της ηλικία ακόμη. Οι στίχοι της ποίησης της χαρακτηρίζονται «σα λαξευμένοι σε άμμο-μάρμαρο», ακριβώς επειδή είναι αποκομμένοι από την πραγματική ζωή και τις ανάγκες των ανθρώπων, καθώς διαπερνούνται από «θρησκευτική πνοή». Όπως λοιπόν το μάρμαρο είναι ψυχρό και παραπέμπει στο θάνατο, έτσι και τα ιδεαλιστικής χροιάς ποιήματά της δε σχετίζονται με τη ζωή και τους ανθρώπους, γι' αυτό και φαντάζουν νεκρά. Το μάρμαρο όμως έχει συνήθως λευκό χρώμα και συμβολίζει την ψυχική αγνότητα της Γυναίκας, η οποία με πολλές θυσίες («πολιορκημένη απ' έξω και από μέσα») προσπάθησε να παραμείνει απόλυτα αφοσιωμένη στο Θεό και στη θρησκευτικής πνοής ποίησή της.

Ο Ρίτσος λοιπόν, παρουσιάζει την ηλικιωμένη Γυναίκα, η οποία σχεδόν εξαυλώθηκε λόγω της αγνότητάς της («αμίζομαι», «κι ανυψωνόμουν σε μίαν αποθέωση αρνημένων άστρων»), να μετανιώνει που προτίμησε να απαρνηθεί τον έρωτα για να ακολουθήσει το δρόμο του Θεού και της ποίησης, καθώς η ιδεαλιστική ποίηση που εξακολουθεί να υπηρετεί την κράτηση και την κρατά ακόμα μακριά από τη ζωή. Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος έχει δύο υποστάσεις, σώμα και

ΖΗΤΗΜΑ Β2

Η Γυναίκα, στους πρώτους στίχους του αποσπάσματος, θέτει στο προσκήνιο την εικόνα της πολυθρόνας, η οποία αποκτά διαστάσεις συμβόλου, καθώς φωτίζει το παρελθόν της ηρωίδας. Έτσι και αυτή υπήρξε κάποτε νέα, η ζωή της ήταν άνετη και ξεκούραστη και έκανε όνειρα για το μέλλον (στ. 44-46). Η καταγωγή της μαρτυρά ένα ευκατάστατο περιβάλλον, γεγονός στο οποίο οφείλεται αυτή η άνεση των νεανικών της χρόνων. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και το ότι μιλώντας για τα μαντίλια αναφέρει πως ποτέ δεν τα χρησιμοποίησε για πρακτικούς λόγους ή για έκφραση συναισθημάτων, αλλά ως μια απλή ιδιοτροπία. Με τη συγκεκριμένη εικόνα βέβαια των μαντιλίων ο Ρίτσος αισθητοποιεί την απόλυτη μοναξιά της Γυναίκας, καθώς τη διαφοροποιεί ως προς τη συμπεριφορά της από όλους τους ανθρώπους και υπογραμμίζει τη φιλάρεσκη διάθεσή της. (στ. 50-57)

Η εικόνα της Γυναίκας ως μικρό παιδί που πήγαινε στο Ωδείο (στ. 61-62) αποπνέει έντονο λυρισμό και βρίσκεται σε σαφή αντιδιαστολή με την εικόνα του παρόντος της. Γι' αυτό, άλλωστε, και προκαλείται η έντονη δυσπιστία του νέου στο στ. 45. Ως προέκταση της αναφοράς της στο Ωδείο, η Γυναίκα μιλάει για το μουσικό της ταλέντο και για τις προσδοκίες που γεννούσε αυτό στους δικούς της (στ. 65). Είναι φανερό πως

τις προσδοκίες αυτές δεν κατάφερε να τις δικαιώσει, αλλά και έμμεσα ίσως να θέλει να εκφράσει με το συγκεκριμένο στίχο την τάση της να είναι ένα πειθήνιο και υπάκουο στις κοινωνικές συμβάσεις άτομο.

Από το στ. 80 κ.εξής, θέμα της εξομολόγησής της γίνεται η απόλυτη μοναξιά και η άρνηση του έρωτα. Αυτό εκφράζεται με την τριπλή επανάληψη της έννοιας του λευκού στο στ. 83, για να δηλώσει την αγνότητά της. Την ίδια ακριβώς αίσθηση έχει ήδη φροντίσει να δημιουργήσει ο ποιητής με την εικόνα των κύκνων (στ. 79). Η Γυναίκα εξαυλώθηκε, («ατιμίζομαι»), καθώς αφοσιώθηκε αποκλειστικά στο πνεύμα, αρνούμενη τη σωματική της υπόσταση. Ως νέο άτομο προκαλούσε τον έρωτα, όπως και αντίστοιχα δεχόταν τα ερωτικά μηνύματα από τους άνδρες. Την ταυτόχρονη αυτή ερωτική έλξη εκφράζουν οι δύο μετοχές «πυρπολημένη» και «πολιορκημένη» (στ. 84 & 85). Μάλιστα, οι πολλές λεπτομέρειες στην περιγραφή των ανδρικών σωμάτων με τον έντονα ερωτικό χαρακτήρα (στ. 86-88) δείχνει πως είχε απόλυτη επίγνωση για ό,τι συνέβαινε γύρω της. Εντούτοις, η επιλογή της ήταν να αρνηθεί τον έρωτα και να αφοσιωθεί απόλυτα στο ποιητικό της έργο, επιλογή που την απεικονίζει ως δρόμο προς τα πάνω και για την οποία τώρα μετανιώνει, συνειδητοποιώντας πως η μονομέρεια αυτή δεν οδηγεί στην ευτυχία.

Τέλος, στους στ. 95-100 τονίζει για ακόμη μία φορά τη μοναξιά της, η οποία φαντάζει ατέλειωτη (στ. 95) αλλά και απόλυτη (στ. 96-97). Η αναφορά στη συζυγική κλίνη (στ. 99) δηλώνει την έλλειψη ανθρώπινης επαφής και επικοινωνίας είτε αυτή εκληφθεί ως ένδειξη για την ύπαρξη κάποιου συζύγου είτε όχι. Σε κάθε περίπτωση, τη μοναξιά αυτή η ηρωίδα προσπάθησε να την καλύψει μέσω της ποιητικής της δημιουργίας, κάτι για το οποίο τώρα καταλαβαίνει πως δε στάθηκε αρκετό. Ιδιαίτερα μάλιστα από τη στιγμή που η ίδια αφοσιώθηκε σε μία απόκοσμη ποίηση, μακριά από την πραγματική ζωή και τις ανάγκες της (στ. 99-100).

ΖΗΤΗΜΑ Γ.

Με τον στ. 65 κλείνει μια ενότητα κατά την οποία η Γυναίκα συνειρμικά μεταφέρθηκε στο παρελθόν. Η Γυναίκα λοιπόν επανέρχεται στο παρόν με μια τραγική διαπίστωση : τη διάψευση των ελπίδων που είχαν στηρίξει σε αυτή οι δικοί της άνθρωποι. Η επαναφορά πραγματοποιείται με την αντιποιητική εικόνα της «ξεκοιλιασμένης πολυθρόνας» που αισθητοποιεί τη φθορά και την παρηκμασμένη πραγματικότητα, την οποία δεν κινητοποιείται για να την αλλάξει, αλλά αδρανεί.

Έτσι στο στίχο 68 προβάλλει δικαιολογίες για τη στάση της, που ωστόσο δεν φαντάζουν πειστικές, πλην ίσως της τελευταίας («διάθεση»). Η λύση, η οποία επιλέγει είναι η παραίτηση από κάθε είδους προσπάθεια για ριζική μεταβολή της πραγματικότητας και αρκείται στη συγκάλυψή της με τη χρήση ενός λευκού σεντονιού, που παραπέμπει στο πένθος και το θάνατο, στοιχεία σύμφυτα με το επώδυνο παρόν της. Παρ' όλα αυτά φαίνεται πως η Γυναίκα δεν έχει άγνοια της κατάστασής της μιας και στους στ. 69-70 αυτοσαρκάζεται.

Η «πολυθρόνα» την ωθεί να αναπολήσει τα χρόνια της νεότητας στο στ. 71, που χαρακτηρίζεται από την ονειροπόληση και τον οραματισμό για να καταλήξει στο στ. 72 στην τραγική διαπίστωση ότι τα ιδανικά αυτά δεν μπορεί παρά να ματαιωθούν από την σίγουρη έλευση του θανάτου (ενδεχομένως να υπονοεί τους ποιητές του λογοτεχνικού ρεύματος, το οποίο εκπροσωπεί και την παρακμή του). Ολοκληρώνει λοιπόν την ποιητική αυτή ενότητα με μια εικόνα θανάτου ανθρώπων και ιδανικών, αποτύπωση λυρική που δικαιολογείται ωστόσο από την ποιητική της ιδιότητα .

ΖΗΤΗΜΑ Δ

Παρατηρούνται πολλές ομοιότητες όσον αφορά στο περιεχόμενο ανάμεσα στα δύο ποιήματα, τη «Σονάτα του σεληνόφωτος» του Γιάννη Ρίτσου και το «Ένας γέρος» του Κ.Π. Καβάφη.

Ήδη από τον τίτλο ακόμα του ποιήματος του Κ.Π. Καβάφη δηλώνεται η ηλικία του πρωταγωνιστικού προσώπου, γεγονός που αποτελεί κοινό στοιχείο με την ηλικιωμένη Γυναίκα της «Σονάτας του σεληνόφωτος». Ο αδυσώπητος χρόνος, που συνιστά κοινό θεματικό άξονα και στα δύο ποιήματα, άφησε ανεξίτηλα τα σημάδια της φθοράς πάνω τους. Συγκεκριμένα, η Γυναίκα της Σονάτας κάποτε υπήρξε νέα και γεμάτη ομορφιά. Ο χρόνος όμως της αφαιρέσε για πάντα τα χαρακτηριστικά της νιότης της και την οδήγησε στην παρακμή και τη φθορά. Αντίστοιχα, και το ποιητικό υποκείμενο στο ποίημα του Κ.Π. Καβάφη διακρινόταν κάποτε για τη νιότη, την ομορφιά και τη δύναμή του (στ. 6), που έχουν όμως πλέον παρέλθει ανεπιστρεπті λόγω της φθοράς, στην οποία το καταδίκασε το πέρασμα του χρόνου (στ. 4 και στ. 7).

Και στα δύο ποιήματα, οι ήρωες βρίσκονται σε κλειστό χώρο (παλιό σπίτι και καφενείο αντίστοιχα), ο οποίος είναι άμεσα συνδεδεμένος με τα δυσάρεστα συναισθήματα που βιώνουν. Ο γέρος στο ποίημα του Καβάφη φαίνεται μελαγχολικός, καθώς κάθεται σκυμμένος στο τραπέζι και μόνος. Προβάλλεται λοιπόν και εδώ το αίσθημα της μοναξιάς και του αδιεξόδου, όπως και στο ποίημα του Ρίτσου, όπου η Γυναίκα νοιώθει έντονη μοναξιά αναζητώντας ως σύντροφο στις ατελείωτες ώρες περιουλολής της το Θεό, που οραματιζόταν ότι έκανε την εμφάνισή του μπροστά της.

Παράλληλα, και τα δύο πρωταγωνιστικά πρόσωπα φαίνεται να μετανιώνουν για τη στάση που κράτησαν απέναντι στη ζωή τους και αναθεωρούν. Η «Φρόνησις» στο ποίημα του Κ.Π. Καβάφη θα λέγαμε ότι λειτουργεί όπως και η ενασχόληση με την ποίηση θρησκευτικής πνοής της Γυναίκας, ανασταλτικά δηλαδή ως προς αυτά που θα ήθελαν τα πρόσωπα να κάνουν κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Ειδικότερα η Γυναίκα της «Σονάτας του σεληνόφωτος» υπηρέτησε το Θεό και τη θρησκευτικής φύσης ποίησή της, για την οποία θυσίασε τον έρωτα και τις απολαύσεις της ζωής, καταδικάζοντας τον εαυτό της στη μοναξιά. Η χρήση, άλλωστε, του ρήματος «εθυσίασε» αποκαλύπτει τις επώδυνες θυσίες της στο βωμό της αγνότητας. Επέλεξε να κρατήσει μια ηθική στάση απέναντι στον έρωτα κατά τη νεότητά της και παρέμεινε σεμνή, απόλυτα αφοσιωμένη στην ποίηση και το θρησκευτικής πνοής έργο της. Το ίδιο παρατηρούμε και στο παράλληλο ποίημα «Ένας γέρος» του Καβάφη. Γίνεται μάλιστα χρήση του ίδιου ρήματος «θυσιάζε» στ. 14, προκειμένου να προβληθούν και σ' αυτό το ποίημα οι επίπονες θυσίες του πρωταγωνιστικού προσώπου, που συγκρατούσε τις ορμές του και απαρνούσαν τον έρωτα και τις απολαύσεις της ζωής, πιστεύοντας ότι ο χρόνος που του απομένει είναι πολύς και ότι η νιότη του θα έχει μεγάλη διάρκεια. Η πραγματικότητα όμως, τον απογοήτευσε οικτρά, καθώς ο χρόνος κύλησε πολύ γρήγορα και απώλεσε τη νιότη του και όλα όσα αυτή αντιπροσώπευε. Πλέον είναι γέρος, ανήμπορος και το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να σκέφτεται τα λάθη του και να αναπτολεί τις στιγμές του στερημένου του παρελθόντος.